

Regeringskansliet
Justitiedepartementet

Betänkandet Förstärkt skydd för väljarna vid röst- mottagningen (SOU 2021:7)

Ju2021/00355

Kammarrätten har följande synpunkter på de överväganden och förslag som redovisas i betänkandet. (I de fall utredningen föreslår en omnumrering av paragrafer avser hänvisningarna inom parentes den nya numreringen.)

Tillhandahållande av utbildningsmaterial (3 kap. 1 och 5 §)

När det gäller 1 § föreslår kammarrätten att den nya meningen ges följande utformning:

I det ansvaret ingår att ta fram, utveckla och tillhandahålla utbildningsmaterial för de valmyndigheter som anges i 2 och 3 §§.

Skälen för detta är dels att ansvaret inte bara bör omfatta att utveckla – dvs. att förändra och förbättra – utan även att ta fram utbildningsmaterial (att materialet ska vara erforderligt är en överflödigt upplysning), dels att de regionala och lokala valmyndigheterna – dvs. länsstyrelserna och valnämnderna – introduceras i lagtexten först i de två efterföljande paragraferna.

Beträffande förslaget till komplettering av 5 § andra stycket anser kammarrätten att uttrycket ”eget innehåll” är missvisande. Det är knappast fråga om att en lokal valmyndighet gör ändringar i det av den centrala valmyndigheten publicerade utbildningsmaterialet utan att det på lokal nivå, helt eller delvis, i stället används ett där framtaget material.

Vidare ska det enligt förslaget vara en förutsättning för att en valnämnd använder ett eget eller kompletterande utbildningsmaterial, att detta har kvalitetssäkrats. Det framgår dock inte hur det ska gå till och var det formella ansvaret ska ligga – hos den centrala valmyndigheten, berörd länsstyrelse eller kanske någon annan aktör.

Ordförande vid röstmottagning i röstningslokal (3 kap. 6 §)

Den av utredningen föreslagna kompletterande meningen anges innebära att en av de närvarande röstmottagarna ska ha rollen som ordförande för röstmottagningen. Kammarrätten anser inte att så är fallet.

Enligt 3 kap. 4 § vallagen ska det för varje valdistrikt – dvs. för varje *vallokal* – utses minst fyra röstmottagare, varav en ordförande och en vice ordförande. I samma kapitel 6 § och 9 i kap. 3 § kan det därmed hänvisas till den person som är utsedd till ordförande.

Någon motsvarighet till 3 kap. 4 § föreslås inte av utredningen. Utgångspunkten i förslaget till tillägg i 6 §, att någon av röstmottagarna i en *röstningslokal* har utsetts till ordförande, är därmed inte korrekt.

S.k. gruppröstning (7 kap. 3 §)

Enligt direktiven skulle utredningen bedöma om skyddet mot olika former av påverkan på väljarna vid röstningen är tillräckligt eller om det kan stärkas och särskilt föreslå metoder för att motverka förekomsten av s.k. familjeröstning, dvs. att två eller flera personer samtidigt ställer sig bakom valskärmen.

Utredningen, som i stället använder uttrycket ”gruppröstning”, föreslår att den nuvarande regleringen ändras så att en väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själv kan göra i ordning sina röster bara får anlita *en* annan person för att hjälpa honom eller henne men att det i sådana fall ska vara obligatoriskt att även en röstmottagare är närvarande.

Det framgår inte av betänkandet i vilken utsträckning gruppröstning verkligen används som ett verktyg för att obehörigt påverka väljare i deras val och inte bara är ett stöd från familjemedlemmar eller andra medmänniskor för väljare som själva efterfrågar det.

Kammarrätten konstaterar att utredningens förslag bl.a. får den något märkliga effekten för de fall där enbart en person utöver väljaren tidigare har befunnit sig bakom valskärmen att det fortsättningsvis alltid ska krävas ytterligare en – för väljaren helt främmande – person, som alltså får insyn i hur väljaren röstar. Det är inte helt lätt att se att detta skulle öka legitimiteten för valsystemet. Snarare kan det leda till att vissa grupper av väljare kommer att känna en oro för att myndighetsföreträdare skaffar sig kunskap om hur de röstar och att de till följd därav kanske t.o.m. avstår från att rösta. Att en röstmottagare har tystnadsplikt torde endast i begränsad omfattning kunna minska den oron för berörda väljare.

Röstmottagning och offentlighet (8 kap. 1 §)

Utredningen föreslår att det i förtydligande syfte förs in en ny bestämmelse i vallagen om att röstmottagningen är offentlig. I betänkandet (s. 43 f.) sägs helt kort att det i 1997 års vallag uttalades att "all röstmottagning är offentlig" (9 kap. 1 §), att någon motsvarande bestämmelse inte togs in i den nuvarande lagen och att regeringen inte motiverade detta i förarbetena. Utredningens påstående är inte korrekt. I själva verket framhöll regeringen följande i sitt förslag till ny vallag (prop. 2004/05:163 s. 127 f.):

"Att den preliminära rösträkningen i vallokal och den s.k. onsdagsräkningen (se 12 kap.) är offentlig är av grundläggande betydelse för valsystemets legitimitet och skall därför uttryckligen framgå av vallagen. I övrigt ligger det i sakens natur att röstmottagning i vallokal alltid är offentlig. Någon särskild bestämmelse om detta erfordras därför inte, vilket också är utredningens slutsats. Däremot är det inte självklart att röstmottagning i röstningslokaler alltid kan ske på ett sätt som kan betecknas som offentligt. Detta gäller i första hand när det sker på häkten och kriminalvårdsanstalter, dit allmänheten av naturliga skäl inte kan beredas tillträde. Men även för andra slag av vårdinrättningar kan det gälla mer eller mindre långtgående begränsningar när det gäller rätten till besök. Någon generell regel om offentlig röstmottagning i röstningslokaler är därför knappast möjlig att upprätthålla.

Mot den nu angivna bakgrunden har inte bestämmelsen i 9 kap. 1 § i den nuvarande vallagen om att all röstmottagning skall vara offentlig förts över till den nya lagen."

Kammarrätten anser att det inte nu finns anledning att göra någon annan bedömning än den som regeringen tidigare har gjort och avstyrker därför utredningens förslag i den här delen.

Därutöver kan följande tilläggas.

Utredningen motiverar sitt ställningstagande även med en hänvisning till offentlighetsprincipen, som sägs innebära att allmän verksamhet ska vara öppen för insyn. Kammarrätten anser att det är en alltför långtgående tolkning av den principen.

Den traditionella beskrivningen av offentlighetsprincipen torde vara att den består av följande delar:

- handlingsoffentlighet,
- yttrandefrihet för offentliga funktionärer,
- rätt att meddela och offentliggöra uppgifter,
- offentlighet vid domstolsförhandlingar, och
- offentlighet vid beslutande församlingars sammanträden.

En allmän rätt för var och en att på en viss plats se på hur det går till när myndighetsutövning fullgörs kan däremot knappast anses vara ett element i offentlighetsprincipen.

Ordningen på röstmottagningsställen m.m. (8 kap. 4 och 5 §§)

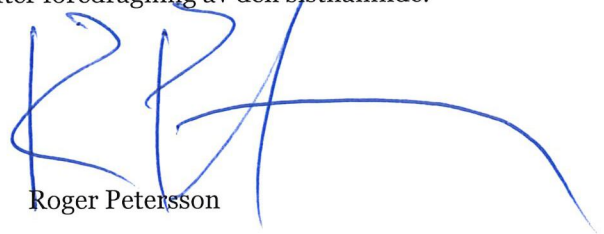
När det gäller ordningen på röstmottagningsställen konstaterar kammarrätten att utredningen även i det här avseendet (jfr vad som sagts ovan om s.k. gruppröstning) lägger fram ett förslag utan att redovisa något konkret behov av en lagändring. Utredningen uttalar att ”vi har i dag inga närmare uppgifter om behovet av ett förtydligande, men vi menar [...] att det finns ett värde i att ha en sådan tydlig bestämmelse på plats” (bet. s. 63).

Vidare anser kammarrätten att de föreslagna kompletteringarna avseende ”ett område närmast utanför” röstmottagningsställen i sig är tveksamma. Det är en sak att röstmottagare ansvarar för att hålla ordning inne på ett röstmottagningsställe eller i ett utrymme intill detta, dvs. på eller i direkt anslutning till den plats där valhandlingen äger rum. Tillämpningsområdet för utredningens förslag till utvidgning av regleringen framstår som oklart, vilket är otillfredsställande med tanke på att det bl.a. rör sig om ett ingrepp i yttrandefriheten.

Detta yttrande har beslutats av kammarrättslagmannen Raymond Grankvist och kammarrättsrådet Roger Petersson, efter föredragning av den sistnämnde.



Raymond Grankvist



Roger Petersson